

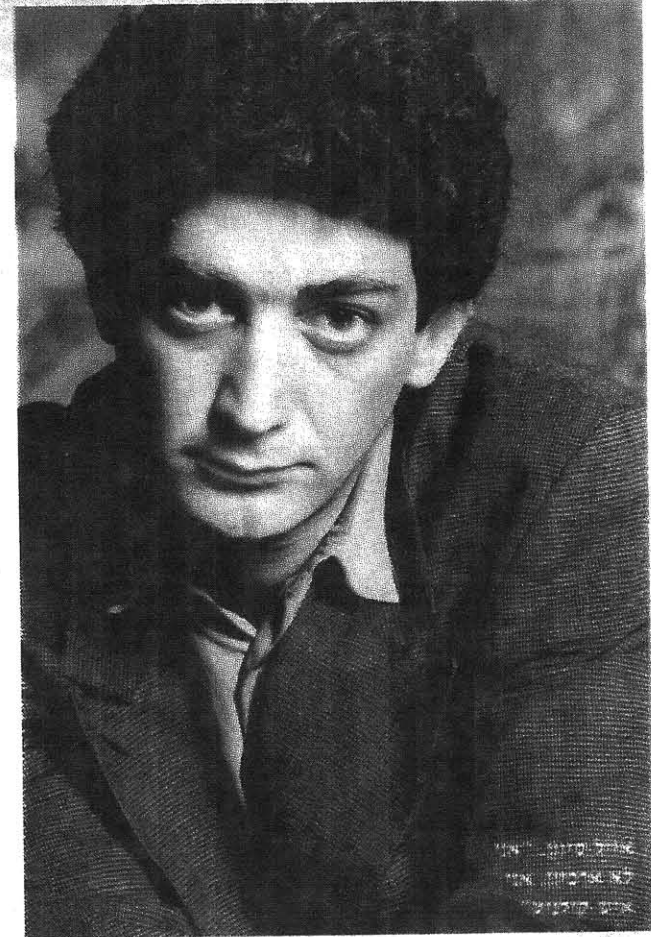
**"כל הזמן" חושף: טענות על עיוות עדויות
בסרט שפתח את פסטיבל הקולנוע בברלין**

משפט אייכמן, גרסת הבמאי

השוואה בין "הספציאליסט", הסרט היחידי שתיעד או המשפט המתקשר, ובין הקלטות המקוריות שצולמו ב אמת, מגלה שינויים עריכתיים מהותיים • הלל טרייסטר, ארכיון "שפילברג" באוניברסיטה העברית, טוען שתעלולי הפכו את יד ימינו של היטלר לבירוקרט אדיב וכנוע • הג אייל סיוון: "מעולם לא טענתי שמדובר בסרט אובייקטיבי" • אפילו היועץ המשפטי לממשלה נדרש לסוגיה

האם הסרט היחיד המתעד את משפט אייכמן עוות ונערך בצורה מטולפת? לסוגיה זו נדרש באחרונה היועץ המשפטי לממשלה, עו"ד מני מזוז, שיבדוק האם אייל סיוון, במאי הסרט "הספציאליסט", שפתח את פסטיבל הקולנוע בברלין, זיף חלקים ממנו.

הבדיקה תיעשה כעקבות פניית האוניברסיטה העברית, לאחר שמגהל ארכיון "שפילברג" לסרטים יהודיים, הלל טרייסטר, המתחזק

עגור ומדינה את קטעי הארכיון ההיסטוריים, השווה את סרטו של סיוון לקלטות המקוריות שהוקלטו בזמן המשפט המתקשר, וגילה לטענתו פערים מרשימים, שאותם הוא מכנה "רמאות, זיוף וסילוף".

"קלטות זרוקות בשירותים"

כידוע, אדולף אייכמן, שהיה אחראי על ביצוע "הפתרון הסופי" של הנאצים בזמן מלחמת העולם השנייה, נחטף בארגנטינה בשנת 1960 והובא למשפט בישראל בשנת 1961. שנה לאחר מכן הוטל עליו עונש מוות, והוא הוצא להורג.

משפטו, שהתנהל בבית העם, הוסרט על ידי המפיק מילטון פרי כטמן. ארבע המצלמות שהותקנו בבית המשפט אוישו על ידי צוות בראשותו של רולף מ' קנלר. רק מצלמה אחת תיעדה בכל רגע נתון את המתרחש בין כותלי בית המשפט, והבמאי, ליאו הורביץ, קבע איו מבין ארבע הזוויות תצולם. הקלטות המתעדות הועברו לרשתות הטלוויזיה ברחבי העולם, ששידרו חלקים נרחבים ממנו. בתום המשפט שב פרוכטמן לחו"ל כשהקלטות ברשותו. באותם ימים, קלטות היו חומר גלם יקר, והן הועברו לשימוש חוזר. כך קרה גם לאלה שתיעדו את המשפט ההיסטורי, וכתוצאה מכך, מחציתן נמח קו. יתר הקלטות מצאו את דרכן בשנת 1977 לארכיון "שפילברג" לסרטים יהודיים, הנמצא באוניברסיטה העברית. במהלך שנות התשי"ע החליט גנז המדינה, אביתר פריזל, להעביר את החומר הקיים לשיטה דיגיטלית והוכנו שני העתקים המתעדים את המשפט. אחד נשאר בגנוז למשמורת, והשני הועבר לארכיון "סטיבן שפילברג" לקולנוע יהודי באוניברסיטה, כחומר היסטוריוני לחוקרים.

סיוון (39) הוא במאי ישראלי-צרפתי, ירושלמי במקור, שעזב את הארץ בשנת 1985. הוא חזר לישראל ב-1993, עם חתימת הסכמי אוסלו, ולאחר שהתאכזב מביצועי ההסכמים שב לפריז. הוא מרצה לקולנוע במכללת ספיר שמגדיר את עצמו כ"אנטי ציוני", ובין היתר ביים את הסרט השנוי במחלוקת "יוכור - עברי הזיכרון", על תפיסת הזיכרון בישראל. סרט נוסף שלו מתעד את חייו של פרוץ' ישעיהו ליבוביץ'. במסגרת התחקיר על האחרון, ביקר סיוון באר-כיון "שפילברג", וגילה לטענתו כי הקלטות של משפט אייכמן "זרוקות בשירותים" (הסברו של טרייסטר לעניין הוא שהקלטות אוחסנו במחסן ששימש בעבר כשירותים). סיוון עתר לבג"ץ בבקשה לאפשר לו לקבל את חומר המשפט בחינם, בטענה שמדובר במוצג היסטורי חשוב. בג"ץ רחה את טענותיו, ובסופו של דבר, בשנת 1996, קיבל לידיו הבמאי הישראלי-צרפתי את החומר, לאחר ששילם בעבורו 100 אלף דולר.

סיוון ושותפו הצרפתי, רוני בראומן, כינסו את 350 שעות ההקלטה לכדי 125 דקות. בצעד עריכתי, הוחלט לוותר על רוב עדויות העדים במשפט, ולהתמקד באייכמן עצמו. עם צאת הסרט, הצהיר סיוון כי

מלבד הוספת מוזיקת רקע והסצנה הסופית בסרט, שבה נראה אייכמן נמוג מתאו לתוך שולחן העבודה שלו, הכול אותנטי.

עדויות שהוצאו מהקשרן

עם צאתו, בשנת 1999, נחל הסרט הצלחה גדולה. הוא הוקרן בפסטיבל ברלין, בסינמטקים בירושלים ובתל אביב, והוקרן בהקרנות מסחריות בצרפת, באוסטריה, בהולנד, בגרמניה ובבלגיה. בישראל ניתן היה לצפות בו בערוץ 8. גם בארכיון "שפילברג" קיבלו העתק מהסרט, ובתחילה הוא לא עורר חשד.

מאז ציאתו לאקרנים קיבלה דבורה שטיינמץ, האחראית על קשרי הלקוחות בארכיון, פניות מכמה חברות הפקה כחו"ל, שביקשו לקבל את קטעי המקור של כמה סצנות בסרט, אולם לדבריה, "כשחיפשתי אותם, לא יכולתי להיענות לבקשה, כי בארכיון לא היו ולא נבראו הקטעים האלה". טרייסטר, שביקש לחקור לעומק את העניין, צפה שוב ושוב ב"הספציאליסט" ובקלטות המקור בשלוש השנים האחרונות. לטענתו, הוא מצא קטעים רבים שבהם סיוון הוציא משפטים וקטעי משפטים מהקשרם, "שתל" תשובות של עד אחד בפיו של עד אחר ועיוות את המציאות כפי שהתרחשה במשפט אייכמן, הכול כדי להציג את המשפט המפורסם באור מגוחך. "חשבתי שכל העניין הזה חמור", מספר טרייסטר. "הצגתי את זה בכנס בנושא אנטישמיות במדיה של המרכז לחקר אנטישמיות. כדי להתכונן להרצאה, עברתי שוב ושוב על הסרט, ומצאתי הרבה דברים מקוממים. לי אין ספק שהוא בא לסלף את האמת".

הטענות העיקריות של טרייסטר מתבססות על אופן הצגת העדים ב"הספציאליסט". הרוגמה שאותה הוא מוצא מקוממת במיוחד היא עדותו של ניצול מחנה ההשמדה טרבלינקה, אברהם לינדורוס, כפי שהוצגה בסרטו של סיוון. כך, למשל, קולו של התובע, גרעון האוזנר, נשמע כשואל אותו: "מדוע לא התנגדתם? מדוע עליכם על היכבתי?". בתשובה

שם הוחלט להעביר את הסוגיה לפתחו של היועץ המשפטי לממשלה, עו"ד מני מזוז, שיחליט האם יש מקום לפתוח בהליכים פליליים או אזרחיים נגד סיוון. במכתבו כתב טרייסטר כי "הייתי רואה באירוניה עגומה מצב שבו פרנץ מאייר ופנחס פרודיגר, שבשנת 1961 עלו לדוכן העדים והעידו שמניסיונם האישי ארולף אייכמן בשום פנים ואופן לא היה בגדר בירוקרט ממוצע בעל מוג מתון, אלא אדם אכזרי, נהגתן ויהיר, שהתענג על חלקו בפתרון הסופי של שאלת היהודים, יראו את עצמם כיום ב'הספציאליסט' מעידים רק על אדיבותו ועל כפיפותו הכנועה והנאמנה לממונים עליו. כל זאת הודות למיומנויות העריכה של אדם שאילו היה חי בצרפת לפני 60 שנה, ספק רב אם היה זוכה לרחמי של ארולף אייכמן".

סיוון, מצדו, טוען ש"ער שאייל סיוון ערך את הסרט, ארכיון 'שפילברג' שמר את צילומי המשפט בשירותים של האוניברסיטה העברית. אני לא ארכיון, אני איש קולנוע. מעולם לא טענתי שמדו" בר בסרט אובייקטיבי. אם מסתכלים בסרט, כתוב שהוא מבוסס על הארכיונים של משפט אייכמן, והוא לא הארכיון של משפט אייכמן. כפי הסרט מבוסס על ידי, על בסיס הארכיון. ארכיון 'שפילברג' מנסה, כפי שניסה תמיד, לקחת בעלות על חומר ששייך למדינת ישראל ולאנדר שות כולה. הם עושים הון על השואה ועל קורבנות השואה.

"אין לי דיון כלשהו עם כל אדם מארכיון 'שפילברג'. כל מטרת האר" כיון היא רווח כספי. אני מוכן להידיין על אייכמן עם כל ההיסטוריונים שעוסקים באייכמן. אפשר לשאול ולברוק את מאות אלפי המאמרים שנכתבו על הסרט הזה, וגם לקרוא את הספר שכתבתי. אני לא רן בענייני קולנוע עם פקיד ארכיון שתפקידו לשמר חומר. אני לא מבין למה אני צריך לנהל דיון בענייני רווח עם ארכיבאי ולא עם אנשי רווח".

להגנתו של סיוון יוצא ראש החוג להיסטוריה באוניברסיטה, פרופ' משה צימרמן, המתמחה בקולנוע ובגרמניה, ואף העביר קורס בנושא

קורקטית, מגומסת, ועל פי רוב, כשמאייר העלה בקשות, אייכמן אמר שעליו להיועץ בבכירים ממנו. אלא שלטענתו של טרייסטר, הסצנה המופיעה בסרט היא רק חלק קטן מעדותו האמיתית של מאייר, שנשמע אומר בקלטות המקוריות שההתנהגות הזו אפיינה את אייכמן בפגישות שקיים עמו בשנת 1937, אולם מאוחר יותר, בפברואר-מרס 1939, אייכמן השתנה בצורה כה דרמטית עד שתהה האם מדובר באותו אדם שאיתו נפגש קודם לכן. בשלב זה תיאר מאייר את אייכמן כאדם חצוף, בעל דיבור גס, שצרח וקילל אותו על שהעז לשים את ידו בכיסו. "מדובר בהוצאת הדברים מהקשרם", מלין טרייסטר.

גם בעדותו של פנחס פרודיגר, מראשי הקהילות היהודיות בהונג"ר, ריה, טוען טרייסטר שנעשה שוני עריכתי מהותי. בסרטו של סיוון שואל גבריאל כך, סגנו של האוונר, את פרודיגר האם הוא נפגש עם אייכמן בכודפשט. פרודיגר משיב בחיוב. כך מקשה ושואל האם נימת הפגישה עם אייכמן הייתה מרגיעה. פרודיגר מאשר שכך היה. בקלטות המקוריות, טוען טרייסטר, הסצנה הזו מפורזת על פני כמה קטעים. כך, למשל, הפגישה "המרגיעה" לא התקיימה עם אייכמן, אלא עם שלושה קצינים נאציים אחרים, שהרגיעו את חששות ראשי הקהילה היהודית לאחר הפלישה הנאצית להונגריה ב-1944. הפגישה עם אייכמן עצמו נערכה לאחר מכן, ופרודיגר מתאר את אייכמן כאיש ש"ידו מונחת על האקדח והוא צועק ממרומי הגזע העליון".

אייכמן כאיש מן השורה

טרייסטר, שיוצא לרבריו למלחמה להגנה על האמת ההיסטורית, טוען שסיוון "עשה עריכה שהטעתה אנשים ואנו רוצים לחשוף את האמת. הוא פשוט משקר. ניצול שואה לא עונה לשאלה שלא נשאלה אותו. זה שקר". טרייסטר העביר מכתב המסכם את רשימת כל העיוותים לכאורה שמצא בסרטו של סיוון ללשכה המשפטית של האוניברסיטה העברית,

שאלה העד שותק במשך כעשר שניות, מלקק את שפתיו בלשונו וטומן את ראשו בין ידי. טרייסטר גילה, לטענתו, שהסצנה הזו שוחברה על ידי שתי סצנות שונות: שאלתו של האוונר הופנתה במקור ליעקב גריפין, שהשיב שלו ולשאר האנשים לא היה יותר כוח והם רצו שהכול יסתיים מהרה. השתיקה של לינדווסר נלקחה מקטע ארכיוני שבו הוא מספר על כך שבשעה שעסק בהוצאת שיני זהב מגופות המתים, הוא גילה את ופת אחותו. עשר שניות נדרשו לו כדי להתאושש מהזיכרון הזה.

קטע אחר שבו מצא טרייסטר עיוות עריכתי הוא בזה שבו מוצגת מותו של אייכמן על ידי העדים. באחת הסצנות בסרטו של סיוון ולה לסלי גורדון לרוכן העדים, ונשאל האם אייכמן נראה כיום כפי ונראה אז. בתשובתו הוא אומר: "לא. הוא נראה הרבה יותר טוב. טוב 'תר ממה שהוא אמור להיראות". תשובתו של גורדון מלווה בקולות חוק מהקהל, שנהנה מההלצה. בגרסה המקורית, טוען טרייסטר, אין קולות הצחוק האלה זכר.

כידוע, בשנת 1937 השתלטה גרמניה הנאצית על הונגריה. אייכמן, וניהל באותה תקופה מגעים עם ראשי קהילות שונות במדינה, נפגש גם עם ראשי הקהילה היהודית. טרייסטר טוען שגם עדויותיהם עוותו על ידי סיוון. כך, למשל, בקלטות המקוריות שתיעדו את המשפט, נראה עד יואל ברנר, מראשי הקהילה היהודית הונגריה, מחקה את טון דיבר של אייכמן בעת שיחה ביניהם, שבה הציע ברנר "לקנות" מאייכמן יליון יהודים תמורת סחורה (ובכך להציל את חייהם). בסרטו של סיוון "אה ברנר צוחק בחטף: "האם הנך יודע מי אני? אני אחראי על המב" עז", ובקטע אחר: "סחורה תמורת דם! דם תמורת סחורה!". בסיומה של הצגה, נראה ברנר מחייך בשביעות רצון לקול צחוקו של הקהל. לטענתו של טרייסטר, בחומר המקורי שביעות הרצון היוותה חלק בלתי נפרד זיקויו של ברנר את אייכמן, ומיד לאחריה אמר ברנר: "זה היה טון 'בורו אז". עוד טוען טרייסטר כי הצחוק שנשמע ברקע הוא מלאכותי. בקטע אחר בסרטו של סיוון מעיד פרנץ מאייר, גם הוא מראשי ילית הונגריה, ואומר שהתנהגותו של אייכמן בפגישות עמו הייתה

